

Pósán László

A MAGYARORSZÁGI JAGELLÓK ÉS A NÉMET LOVAGREND BRANDENBURGI ALBERT NAGYMESTER IDEJÉN (1511–1525)

Amikor 1510-ben meghalt Szász Frigyes, a Német Lovagrend nagymestere, a lovagrend néhány vezetője által utódnak kiszemelt Brandenburgi Albert mellett igen komoly politikai támogatói kör sorakozott fel. Köztük volt Jagelló Ulászló magyar–cseh király is, aki aktív diplomáciai tevékenységével jelentős szerepet vállalt az új nagymester megválasztásában. Több levelet is írt a lovagrend főbb tisztségviselőinek, és Albert támogatására kérte őket.¹ Albert nagymesterré választásáról öccsével, Zsigmond lengyel-litván uralkodóval szintén levelezett,² sőt 1511. március 17-én személyesen is találkoztak Sziléziában, Breslau (Wrocław) városában.³ Abban, hogy a magyar–cseh uralkodó ennyire aktívan részt vett a Német Lovagrend új nagymesterének megválasztásában, több tényező is szerepet játszott. Egyrészt családi oka volt: a jelölt, Frigyes brandenburgi örgróf és Ulászló testvérének, Zsófiának a házasságából született, azaz anyai ágon a magyar király (és egyúttal a lengyel király) unokaöccse volt.⁴ Ulászló másik unokaöccse, Albert testvére, Brandenburgi György már 1505-ben Magyarországra jött, és a királyi udvar egyik legbefolyásosabb személyévé vált. A király fogadott fiának is nevezték.⁵ A Brandenburg-ház I. Miksa császár elkötelezett híve volt, így nem véletlen, hogy Brandenburgi György éppen abban az évben érkezett Magyarországra, amikor Ulászló király a Habsburgokkal való megbékélésre törekedett, hogy ellensúlyozza a hatalomra törő főúr, Szapolyai János körül kialakult nemesi tábort. Szapolyai feleségül kérte Ulászló lányát, az ekkor még gyermek Annát, s amikor kikosarazták, nyíltan szembefordult a királlyal. Ulászló a császár segítségét kérte, aki 1505 nyarán

¹ Regesta Historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525. Pars I: Index Tabularii Ordinis S. Mariae Theutonicorum. Regesten zum Ordensbriefarchivs Vol.: 3: 1511–1525. Bearb. Erich Joachim, Hg. Walther Hubatsch, Göttingen 1973. (a továbbiakban: Regesta I,3.) Nr. 19376., 19381.

² Regesta I,3. Nr. 19397.

³ Regesta I,3. Nr. 19400.

⁴ *Maike Sach*: Hochmeister und Grossfürst: die Beziehungen zwischen dem Deutschen Orden in Preußen und dem Moskauer Staat um die Wende zur Neuzeit. (Quellen und Studien zur Geschichte des östlichen Europa 62) Stuttgart 2002. 170–171.; *Kulcsár Péter*: A Jagelló-kor. Budapest 1989. 104–106.

⁵ *Zoltán Csepregi*: „... ich will kain fleis mit sparen...” – Königin Maria von Ungarn und das Haus Brandenburg. In: Martina Fuchs – Orsolya Réthelyi (Hgg.): Maria von Ungarn (1505–1558). Eine Renaissancefürstin. (Geschichte in der Epoche Karls V. Bd. 8.) Münster 2007. 59–72. itt: 60.

csapatokat vonultatott fel a magyar–osztrák határra, és elfoglalt több várost és várat. Ekkor került Budára Brandenburi György. Ulászló 1506 tavaszán szerződést kötött I. Miksával: lánya, Anna, ha felnőtt, a császár unokájának a felesége lesz, születendő fia pedig Miksa lányunokáját, Máriát veszi majd feleségül. Halála esetén a gyermekei feletti gyámság a császárra száll, és megerősítette az 1491. november 7-én a Habsburgokkal megkötött pozsonyi béke legfőbb pontját, nevezetesen, hogy törvényes fiúörökös hiányában a magyar és a cseh koronát a Habsburgok öröklik.⁶ Maga Brandenburi Albert 1509-ben részt vett a császár Velence elleni hadjáratában, ahol súlyosan meg is sérült. Felépülése után Magyarországra utazott, hogy meglátogassa a bátyját, aki ebben az évben vette feleségül Hunyadi Mátyás fiának, Corvin Jánosnak az özvegyét, Fransepán Beatrixet, s ezzel a magyar arisztokrácia tagjává vált. Magyarországi tartózkodása alatt nagybátyjával, Ulászló királlyal is találkozott.⁷ De annak, hogy Ulászló komoly diplomáciai aktivitást fejtett ki Brandenburi Albert nagymesterre választása érdekében, politikai okai is voltak. A Szapolyai János körül szerveződött, s hatalomra törő nemesi tábor ellensúlyozására szüksége volt a Habsburgok támogatására, ami a legkönnyebben családi szálakon keresztül, azaz a Brandenburi-ház révén volt megvalósítható. A Miksával kötött 1506. évi megállapodásnak külpolitikai vetülete is lett. A Habsburgok és a lengyelországi Jagellók (Sándor, majd Zsigmond király) közötti konfliktusban, melynek során a császár megkérdőjelezte, hogy Danzig (Gdańsk) és Elbing (Elbląg) a lengyel korona fennhatósága alá tartoznak, és 1497. június 5-én birodalmi átokkal sújtotta őket,⁸ egyértelműen a Német Lovagrend támogatójaként lépett fel, annak birtokait a Birodalomhoz tartozó területeknek tekintette, Ulászló király 1506 után Miksa oldalára állt.⁹ A magyar-cseh király már Frigyes nagymester idején diplomáciai téren kiállt a Német Lovagrend mellett, és a lovagrendi-lengyel konfliktusban igyekezett közvetíteni a felek között. A lengyelországi Posenben (Poznań) 1510 júliusában rendezett tanácskozásra a császár, Zsigmond lengyel-litván király és a szász herceg (Frigyes nagymester testvére) mellett Ulászló is elküldte követeit.¹⁰ Azzal, hogy Ulászló és Miksa szövetséget kötöttek egymással, a császár pedig a Német Lovagrenddel együtt szemben állt a lengyel-lit-

⁶ *Kulcsár P.*: A Jagelló-kor i. m. 82., 106.; *Pósán László*: Németország a középkorban. Debrecen 2006. 361.

⁷ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 170–171.

⁸ *Ernst Hoffmann*: Danzigs Verhältnis zum Deutschen Reich in den Jahren 1466–1526. In: Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins 53 (1911) 1–49., itt: 11–14.; Acta Stanów Prus Królewskich T. I–VIII. (= ASPK) wydali Karol Górski, Marian Biskup, Irena Janosz-Biskupowa, Warszawa-Toruń 1955–1993. itt: ASPK V.3. Nr. 370.; Christoph Beyers des älteren Chronik, In: *Scriptores Rerum Prussicarum* Bd. V. Hg. Theodor Hirsch – Max Toeppen – Ernst Strehle, Leipzig 1874. (a továbbiakban SRP V.) 443–491., itt: 464.

⁹ *Maïke Sach*: Hat Karl V. „Die Brieff” wirklich erhalten? Überlegungen zu den Hintergründen eines russischen Schreibens im Königsberger Ordensbriefarchiv. In: Eckhard Hübner, Ekkehard Klag, Jan Kusler (Hgg.): Zwischen Christianisierung und Europäisierung. Beiträge zur Geschichte Osteuropas in Mittelalter und früher Neuzeit. Festschrift für Peter Nitsche zum 65. Geburtstag. (Quellen und Studien zur Geschichte des östlichen Europa 51.) Stuttgart 1998. 335–466., itt: 344.

¹⁰ *Paul Pole*: Preussische Chronik. In: SRP V. 271–288.

ván uralkodóval, a krakkói udvar szükségképpen a magyarországi belső ellenzékkel, Szapolyai János híveivel keresett kapcsolatokat. Szapolyai 1510 őszén újból megkérte Ulászló lányának, Anna hercegnőnek a kezét, de ismét kikoszorúzták.¹¹ Zsigmond lengyel király számára Albert személye a Német Lovagrend élén a rokoni kapcsolat ellenére inkább fenyegetést jelentett, mert jóval kiterjedtebb politikai háttérrel, támogatói körrel rendelkezett, mint elődje. A Lukas Watzenrode ermlandai püspöknek 1511. január 17-én írt levelében katonai fellépéssel fenyegetőzött, ha a megválasztandó új nagymester nem ismeri el az 1466. évi thorni békét, és mozgósította a határterületek csapatait.¹² A Német Lovagrend és a lengyelek által fegyveres erővel is támogatott Porosz Szövetség közötti 13 éves háborút (1453–1466) lezáró thorni békét,¹³ melynek következtében a lovagrend elveszítette uralmi területeinek közel felét, s el kellett fogadnia a lengyel király fennhatóságát, sem a pápa, sem pedig a császár nem ismerte el soha. A pápaság számára kánonjogilag elfogadhatatlan volt, hogy a Német Lovagrend, mint egyházi, szerzetesi közösség, világi hatalom vazallusa legyen, a császár pedig a Birodalomhoz tartozó területként tekintett Poroszországra.¹⁴ A thorni béke elismerésének kérdése politikai szempontból kulcsfontosságú volt a lovagrend és Lengyelország közötti viszonyban. 1511. január 27-én az a négyfős régenstanács, amit még Frigyes nagymester nevezett ki 1510-ben, mielőtt Németországba utazott volna (ott is halt meg 1510. december 14-én),¹⁵ tájékoztatta Kelet-Poroszország rendjeit az új nagymester megválasztásával kapcsolatos tárgyalásokról.¹⁶ Zsigmond lengyel király a sógorához, Frigyes brandenburgi őrgrófhhoz írt levelében is azt hangsúlyozta, hogy unokaöccse, a lovagrend lendő nagymestere ne tagadja meg a thorni béke elismerését és a lengyel korona előtti hűségkü letételét.¹⁷ Politikai támogatásának bizonyosságául Miksa császár 1511. május 3-án kiadott oklevele felhatalmazta az északi német fejedelmeket, hogy abban az esetben, ha a hűségkü és a thorni béke elismerésének megtagadása miatt Lengyelország megtámadná a Német Lovagrendet, katonai erővel lépjenek fel a lovagrend mellett.¹⁸ A császár és a Birodalom egyértelmű politikai kiállását látva, egy esetleges katonai konfliktus lehetőségét számba

¹¹ *Kulcsár P.*: A Jagelló-kor i. m. 115.

¹² *Acta Tomiciana I–II.* Ed. V. Pocięcha, Wrocław 1966., itt: I. Nr. 165.

¹³ *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert.* Bd. II. Hg. Erich Weise, Marburg 1955. Nr. 403.

¹⁴ *Marian Biskup*: Das Ende des Deutschordensstaates Preußen im Jahre 1525. In: Josef Fleckenstein – Manfred Hellmann (Hgg.): *Die geistliche Ritterorden Europas.* Sigmaringen 1980. 403–416., itt: 408.; *Ottokar Israel*: Das Verhältnis des Hochmeisters des Deutschen Ordens zum Reich im XV. Jahrhundert. Marburg 1952. 32., 52.; *Pósán László*: „... quod terra ipsa sub monarchia imperii est”. Az Imperium Romanum és a Német Lovagrend állama a középkorban. In: Frank Tibor (szerk.): *Németföldről Németországba.* Magyar kutatók tanulmányai a német történelemről. Budapest 2012. 17–38.; *Wojciech Hejnosz*: Der Friedensvertrag von Thorn (Toruń) 1466 und seine staatsrechtliche Bedeutung. *Acta Poloniae Historica* XVII. (1968) 105–122.

¹⁵ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 171.

¹⁶ *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens 1458–1525.* Bd. V. (a továbbiakban: ASP V.) Hg. Max Toeppen, Leipzig 1886. Nr. 202.

¹⁷ *Erich Joachim*: Die Politik des letzten Hochmeisters in Preußen Albrecht von Brandenburg. Bde. I–II., itt: I. Regesten Nr. 20.

¹⁸ *Joachim, E.*: Politik I. Nr. 30.

véve a Német Lovagrend poroszországi káptalana 1511. május 9-én Königsbergben úgy döntött, hogy a várakat megerősítik, a helyőrségek létszámát megnövelik, élelmiszer- és hadianyagraktárakat állítanak fel.¹⁹ 1511. június 28-án a császár arról tájékoztatta a leendő nagymestert, hogy ismét birodalmi átokkal sújtotta Danzig és Elbing városát, s ezzel megtiltotta a német Hanza-kereskedőknek, hogy ezekkel a városokkal kereskedjenek.²⁰ Mivel Brandenburgi Albert másik bátyja, Kázmér, közvetlenül a császári udvarban szolgált,²¹ Miksa Lengyelország ellenes lépései mögött Krakkóban a Brandenburg-ház mesterkedését látták, és Brandenburgi György magyarországi szerepét, Ulászló udvarában meglévő befolyását is ebből a megközelítésből értelmezték.

Albertet hivatalosan 1511. július 6-án választották meg a Német Lovagrend nagymesterévé, de csak jóval később, 1512 őszének végén érkezett meg a lovagrend poroszországi székhelyére, Königsbergbe. Előtte látogatást tett Miksánál, hogy megerősítse a császár pártfogását, és Németországban még több támogatót szerezzen. Ebből a célból Szászországba, Brandenburgba és Frankföldre utazott, s egyúttal igyekezett elodázní, kikerülni a lengyel király által követelt hűségesküt is.²² Albert már megválasztása előtt készült arra, hogy német fejedelmi támogatókat szerezzen a lovagrendnek, ezért még 1511. február 14-én a lovagrendi területek kormányzásával megbízta Simon von Drache nagykormányt, Job von Dobeneck pomesaniai és Günther von Büнау samlandi püspököket.²³ 1512 februárjában a nagymester a nürnbergi birodalmi gyűlésen vett részt, hogy fejedelmi támogatókat keressen a lovagrendnek.²⁴ 1512 májusában a mainzi választófejedelemség rendjeivel tárgyalt a Német Lovagrend támogatásáról,²⁵ majd a trieri birodalmi gyűlésen azzal a kéréssel fordult a birodalmi rendekhez, hogy Poroszország katonai megsegítésére egy évig finanszírozzanak egy 5000 főnyi zsoldos sereget. Elképzelése szerint a birodalmi rendek, a császár és a Német Lovagrend együttesen 20000 főnyi hadsereget állítanák ki, és azzal támadna Lengyelország ellen.²⁶ Ugyanekkor a császár újból felhatalmazta Brandenburg, Szászország és Pomeránia fejedelmeit, hogy egy lengyel–porosz háború esetén a nagymestert támogassák.²⁷ De Albert nemcsak nyugatra, hanem kelet felé is tekintett, és kapcsolatokat keresett a moszkvai

¹⁹ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 179.

²⁰ Regesta I,3. Nr. 19444.

²¹ *Theodor Hirsch*: Casimir, Markgraf von Brandenburg. In: Allgemeine Deutsche Biographie. Bd. 4. Leipzig 1876. 43–53.

²² *Grischa Vercamer*: Ein Hochmeister wird zum Herzog: Reaktionen und Schicksal der letzten Ordensbrüder in Preussen um das Jahr 1525. In: Die Ritterorden in Umbruch- und Krisenzeiten. (Ordines Militares. Colloquia Torunensia Historica XVI. (2011) Hg. Roman Czaja – Jürgen Sarnowsky, Toruń 2011. 213–240., itt: 216.

²³ Regesta I,3. Nr. 19392.

²⁴ *Marian Biskup*: Der Deutsche Orden im Reich, in Preussen und Livland im Banne habsburgischer Politik in der zweite Hälfte des 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts. In: Die Ritterorden zwischen geistlicher und weltlicher Macht im Mittelalter (Ordines Militares. Colloquia Torunensia Historica V.) Hg. Zenon Hubert Nowak, Toruń 1990. 101–125., itt: 116.; *Joachim, E.*: Politik I. Nr. 46, 47.

²⁵ Regesta I,3. Nr. 19636.

²⁶ *Joachim, E.*: Politik I. Nr. 51.; *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 185–186.;

²⁷ *Joachim, E.*: Politik I. Nr. 48.

nagyfejedelemmel, aki 1511. szeptember 21-én egy Lengyelország ellenes szövetség tervéről írt a nagymesternek.²⁸ Albert ténykedése, a császár és az északi német fejedelmek egyértelmű politikai támogatása a lengyel udvarban sem volt ismeretlen, így egyre feszültebbé vált a viszony Lengyelország és a Német Lovagrend között.²⁹ Zsigmond lengyel király helyzete erősítése érdekében szorosabbra fűzte kapcsolatát a Habsburgokkal kiegyező testvérének, Jagello Ulászló magyar–cseh királynak magyarországi belső ellenzékének vezéralakjával, Szapolyai Jánossal, s 1512 februárjában feleségül kérte annak hűgát, Borbálát.³⁰ Zsigmond házassága tovább rontotta a viszonyt a császárral, mert Miksa az Ulászlóval kötött 1506-os egyezség veszélyeztetését látta benne.³¹

A politikai megfontolások mellett más oka is volt annak, hogy a nagymester megválasztása után nem utazott azonnal Poroszországba. Nem lehetett ugyanis biztos abban, hogy a lengyel király nem próbálja-e megakadályozni beutazását a lovagrendi területekre. Igaz ugyan, hogy megválasztása után egy hónappal, 1511. augusztus 4-én Zsigmond király menlevelet állított ki számára, amelyben ígéretet tett, hogy Lengyelországon keresztül szabadon Poroszországba utazhat,³² de Albert bizalmatlan volt. Nyílt háborút azonban a nagymesteren kívül ténylegesen egyik fél sem akart. Zsigmond lengyel királynak már 1511 májusában a Litvániát fenyegető tatár veszéllyel kellett foglalkoznia, a következő évben pedig újból kitört a lengyel–oros háború, ami 10 évig tartott.³³ A császár figyelmét az itáliai háború, a franciákkal folytatott küzdelem kötötte le. 1511-ben alakult meg a Franciaország ellenes szövetség, az ún. Szent Liga, mely Itália francia uralom alóli felszabadítását tűzte ki célul.³⁴ A politikai támogatás kinyilvánítása mellett Miksa és a birodalmi fejedelmek egyaránt arra biztatták a nagymestert, hogy tárgyalásokkal rendezze a lovagrend és Lengyelország viszályát. A trieri birodalmi gyűlésen úgy döntöttek, hogy a lovagrend katonai megsegítésének érdemi tárgyalását a következő birodalmi gyűlésre halasztják.³⁵ A császár csak arra vállalkozott, hogy levelet írt a lengyel királynak a nagymesterrel folytatandó tárgyalások előmozdítása érdekében. A birodalmi katonai segítség hiányát látva Brandenburi Albert kénytelen volt tárgyalásokat kezdeni a krakkói udvarral, s többszöri levélváltás után végül abban állapodtak meg, hogy 1512. június 24-én Krakkóban fognak érdemben tárgyalni a vitás kérdésekről. Ezt azonban a lengyel fél néhány héttel későbbre ha-

²⁸ Regesta I,3. Nr. 19479.

²⁹ *Ezechiel Zivier*: Neuere Geschichte Polens I.: Die letzten zwei Jagellonen (1506–1572). Gotha 1915. 72–73.

³⁰ *Kulcsár P.*: A Jagelló-kor i. m. 115.; *Zombori István*: Jagelló-Habsburg rendezési kísérlet 1523-ból Krzysztof Szydłowiecki naplója alapján. In: Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója 1523-ból. Sajtó alá rendezte Zombori István, Bp. 219–328., itt: 224.

³¹ *Hoffmann, E.*: Danzigs Verhältnis i. m. 27.

³² Regesta I,3. Nr. 19558.

³³ *Norman Davies*: Lengyelország története. Bp. 2006. 125.; *Jerzy Topolski*: Lengyelország története. Bp. 1989. 106.; *Paul Srodecki*: Antemurale Christianitatis. Zur Genese der Bollwerksrhetorik im östlichen Mitteleuropa an der Schwelle vom Mittelalter zur Frühen Neuzeit. Husum, 2015. 294.; *Pavel Jasiénica*: Jagiellonian Poland. Michigan, 1978. 291.

³⁴ *Pósán László*: Németország a középkorban. Debrecen 2003. 374.

³⁵ Regesta I,3. Nr. 19635.

lasztotta, mert a király úgy döntött, hogy 1512 novemberében, a Petrikauba összehívott lengyel országgyűlés keretein belül fog tárgyalni a lovagrenddel, ezzel is érzékeltetve azt, hogy Kelet-Poroszország és a Német Lovagrend a lengyel korona fennhatósága alá tartozik, így a vele kapcsolatos kérdéseket a szejm előtt kell tisztázni.³⁶ Albert nagymester azonban ezt nem volt hajlandó elismerni, ezért nem a lovagrend valamelyik tisztségviselőjét, hanem a császár szolgálatában álló testvérét, Kázmért hatalmazta fel 1512. november 2-án, hogy Petrikauban az ő nevében a lengyel királlyal tárgyaljon.³⁷ A petrikai tárgyalás a Német Lovagrend és Lengyelország közötti konfliktus megoldására tett utolsó olyan próbálkozás volt, amely még az 1466. évi toruńi béke alapján próbálta rendezni a vitás kérdéseket. Az 1512. december 17-én elfogadott megállapodás jelentős befolyást biztosított a lengyel királynak a jövőbeni erlandi püspökválasztásba, megerősítette a toruńi békében meghúzott határokat, Lengyelország viszont elállt a békeszerződés azon cikkelyétől, mely előírta, hogy a lovagrendbe lengyel nemeseket is fel kell venni, mert 1466 óta erre nem is volt példa. Zsigmond király a lengyel korona vazallusának számító Német Lovagrend katonai kötelezettsége terén is engedett: a lovagoknak keresztény uralkodó ellen csak abban az esetben kell hadba vonulniuk, ha Lengyelországot érné támadás. Mindemellett a király a lovagrendnek adományozta a Lembergől északra fekvő Sokal várát a hozzá tartozó uradalommal együtt, valamint Miechów és Koprzywnica ciszterci apátságok bevételeiből évi 2000 aranyfontot, hogy a lovagok Podóliában a törökök és tatárok ellen harcolhassanak.³⁸ A petrikai megállapodás Lengyelországban azt a reményt ébresztette, hogy a porosz kérdést sikerült megoldani. Fabian Luzjański, az új erlandi püspök 1512. december 4-én úgy fogalmazott, hogy a tárgyalások vége felé úgy tűnik mindkét fél megelégedésével sikerül „örök békét” kötni.³⁹ A lengyel oldalon megnyilvánuló optimizmus arra épült, hogy Kelet-Poroszországban a Német Lovagrend tisztségviselői közül is sokan a tárgyalásokon elfogadott feltételek megtartását szorgalmazták.⁴⁰ Ugyanakkor Miksa, aki a lovagrendi területeket a Birodalom részének tekintette, megtiltotta a nagymesternek, a lovagrend tisztségviselőinek, sőt Kelet-Poroszország rendjeinek is a petrikai egyezmény elfogadását.⁴¹ Albert nagymester brandenburgi rokonai a császárhoz hasonlóan a megállapodás visszautasítása mellett foglaltak állást.⁴² Az elutasítás nyílt szembefordulást jelentett a lengyel királlyal, ezért Albert szempontjából különösen fontosá vált családtagjainak pozíciója, befolyása, politikai súlya. Éppen ezért volt jelentősége Ulászló magyar-cseh király 1512. december 20-án Krakkóba írt levelének,

³⁶ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 186.

³⁷ *Regesta Historico-Diplomatica ordinis S. Mariae Theutonicorum, 1198–1525. Pars II.: Regesta Privilegiorum Ordinis S. Mariae Theutonicorum. Mit einem Anhang: Papst- und Konzilsurkunden.* Bearb. Erich Joachim, Hg. Walther Hubatsch (a továbbiakban: *Regesta II.*) Göttingen 1949. Nr. 3926.

³⁸ *Biskup, M.*: Das Ende des Deutschordensstaates i. m. 411–412.

³⁹ ASPK VI. Nr. 22.

⁴⁰ *Acta Tomicianiana II.* Nr. 164.

⁴¹ *Acta Tomicianiana II.* Nr. 229.; *Regesta I.* Nr. 19702.

⁴² *Biskup, M.*: Das Ende des Deutschordensstaates i. m. 212.; *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 190.

amelyben arról tájékoztatta testvérét, a lengyel uralkodót, hogy hamisak azok a híresztelések, miszerint udvara legbefolyásosabb tagját, Brandenburgi Györgyöt baleset érte volna.⁴³ Személyének fontosságával a krakkói udvar nagyon is tisztában volt, ezért 1513. január 4-én levélben újabb megerősítést kértek Magyarországról az állapotát illetően.⁴⁴

1512 nyarán III. Vaszilij, moszkvai nagyfejedelem hadat indított a lengyel–litván állam ellen. A Német Lovagrend livóniai tartományi előjárója (Landmeister) 1513. február 13-án arról tájékoztatta a nagymestert, hogy az orosz sereg Mihail Glinski herceg vezetésével ostrom alá vette Szmolenszket.⁴⁵ A Poroszországgal kapcsolatos politikai célokat szem előtt tartva, de tekintettel a katonai helyzetre, a petrikai tárgyalások után Zsigmond már nem sürgette a nagymester hűségesküjét, hanem a lovagrend katonai támogatását kérte az orosz háborúhoz.⁴⁶ A nagymester kényes helyzetbe került. A Német Lovagrend, amit egykor a kereszténység, a katolicizmus ellenségeivel szembeni küzdelem vállalásának jegyében alapítottak, nem utasíthatta vissza az ortodox, a skizmatikus Moszkvával szembeni hadakozást. Ugyanakkor egy ilyen lépés tönkretette volna a formálódó Lengyelország ellenes porosz–orosz kapcsolatokat. De politikai szempontból is elfogadhatatlan volt a lengyel király kérése, mert a háborúban való részvétellel a nagymester elismerte volna a petrikai megállapodást, s ezzel együtt az 1466. évi békeszerződést és a lengyel korona fennhatóságát. A nagymester, hogy időt nyerjen, azt válaszolta, hogy a lengyel segítségkérés teljesítése érdekében össze kell hívni a lovagrendi állam rendi gyűlését,⁴⁷ ami 1513. áprilisában össze is ült.⁴⁸ Előtte azonban lázas egyeztetéseket folytatott a kialakult helyzetről Brandenburg és Szászország fejedelmeivel, a lovagrend livóniai tartományi mesterével és az elzászi rendtartomány (Ballei) előjárójával (Landkomtur).⁴⁹ Ennek a kényes politikai szituációnak a lovagrend szempontjából elfogadható megoldására a Szentszék segítségét is kérte, hiszen a pápaság a toruńi békét soha nem ismerte el. 1513. április elején X. Leo pápa levélben kérte Zsigmond lengyel királyt, hogy rendezze a viszonyát a lovagrenddel,⁵⁰ majd a hónap végén mindkét felet arra szólította fel, hogy vitás ügyeik megoldása érdekében haladéktalanul üljenek ismét tárgyalóasztalhoz.⁵¹ A nagymester a császári udvarban szolgáló testvére, Kázmér révén igyekezett megtudni, hogy az adott ügyben milyen álláspontot képvisel Miksa. Kázmér őrgrof 1513. április 25-én írt levelében számolt be Albrechtnek arról, hogy a császár hogyan viszonyul a korabeli Európa fő politikai kérdéseire, így a Német Lovagrend ügyéhez, és arról is írt, hogy ura megbízásából találkozott Ulászló magyar-cseh királlyal.⁵² A nagymester másik testvére, Brandenburgi György 1513. június

⁴³ Regesta I,3. Nr. 19626.

⁴⁴ Regesta I,3. Nr. 19653.

⁴⁵ Regesta I,3. Nr. 19685.

⁴⁶ Regesta I,3. Nr. 19676., 19677., 19688., 19704., 19722., 19723.

⁴⁷ Regesta I,3. Nr. 19713.

⁴⁸ ASP V. Nr. 204.

⁴⁹ Regesta I,3. Nr. 19723., 19724., 19725., 19727.

⁵⁰ Regesta I,3. Nr. 19729.

⁵¹ Regesta I,3. Nr. 19750.

⁵² Regesta I,3. Nr. 19745.

6-án a magyarországi hírekről számolt be.⁵³ Mivel Zsigmond lengyel király továbbra is megkérdőjelezte a Habsburgok örökösödési jogát a magyar és a cseh koronákra, a császár határozottan Lengyelország ellenes álláspontot képviselt, aminek egyértelmű bizonyosságát is adta. 1513. június 6-án újból birodalmi átok alá helyezte a lengyel koronához, de ugyanakkor a Hanza szövetséghez is tartozó Elbing és Danzig városokat.⁵⁴ Ezzel együtt meg kívánta újítani III. Vaszilij moszkvai nagyfejedelemmel azt a szövetséget, amit még 1490-ben kötött annak apjával, III. Ivánnal. Ennek egyértelműen Lengyelország ellenes tartalma volt. Az 1513. augusztus 11-én írt levelében Miksa arról tájékoztatta a nagymestert, hogy Georg Schnitzenpaumer személyében követet küld Moszkvába. Közölte, hogy Moszkvával, Dániával, Szászországgal, Brandenburggal és a Német Lovagrenddel (azaz Kelet-Poroszországgal) nagy szövetséget akar létrehozni a lengyel-litván állammal szemben.⁵⁵ 1513. szeptember 21-én megtiltotta a lovagrendnek, hogy tudta és beleegyezése nélkül bármiféle tárgyalást folytasson, vagy megállapodást kössön a lengyel királlyal.⁵⁶ Zsigmond a litván területekre betört orosz hadak megállítására, és a formálódó lengyel ellenes szövetség elensúlyozására 1513 szeptemberében szövetséget kötött a krími tatárok kánjával, Mengli Girájjal. Ennek hírére viszont a nagymester azzal érvelt, hogy a pogányokkal szövetkező lengyel uralkodó megsegítése már nem kötelessége a lovagrendnek.⁵⁷ 1513 őszén a tatárok betörték a rjazanyi területekre, és az orosz erők jelentős részét elvonták Litvániából. Ezt követően Zsigmond egyértelműen a hűségeskü letételére szólította fel Brandenburg Albertet, és november 11-ét szabta meg határidőnek.⁵⁸ Miksa határozott álláspontját látva azonban a nagymester nem tette le az esküt a megszabott határidőre, így megnőtt a veszélye annak, hogy a lengyel király esetleg esetleg fegyveres erővel lép fel a Német Lovagrend ellen. Emiatt a császár 1513. december 24-én ígéretet tett arra, hogy tűzfegyvereket, ágyúkat készíttet a lovagrend számára.⁵⁹ Az 1514. január 29-én kelt levelében újból felhatalmazta Brandenburg, Mecklenburg és Pomeránia fejedelmét, hogy támadás esetén katonai segítséget nyújtsanak a nagymesternek.⁶⁰ Diplomataín keresztül elérte, hogy Dorpat (Tartu) és Reval (Tallin) kereskedői ismét megnyithatták a III. Iván által bezárt novgorodi Hanza-kontort. Az erről szóló szerződésnek egyértelműen lengyel ellenes tartalma volt, mert a Hanza szövetséghez tartozó Danzig, Elbing és Thorn városok kalmárait kizárta a kontor használatából, azaz a novgorodi kereskedeleméből.⁶¹ Azt követően, hogy a tatárokat visszaverte, Vaszilij nagyfejedelem újabb hadjáratot indított a lengyel-litván állam ellen, s 1514 júliusában elfoglalta Szmolenszket. Alig másfél

⁵³ Regesta I,3. Nr. 19783.

⁵⁴ Regesta I,3. Nr. 19782.

⁵⁵ Regesta I,3. Nr. 19852.

⁵⁶ Regesta I,3. Nr. 19885.

⁵⁷ Acta Tomiciana II. Nr. 312.

⁵⁸ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 190.

⁵⁹ Regesta I,3. Nr. 19950.

⁶⁰ Regesta I,3. Nr. 20012., 20013., 20014., 20015., 20016.

⁶¹ *Joel Raba*: Russisch-livländische Beziehungen am Anfang des 16. Jahrhunderts: Partnerschaft oder Konfrontation. *Zeitschrift für Ostforschung* 27 (1978) 577–587., itt: 579.

hónappal később, szeptember 8-án azonban Zsigmond király serege súlyos vereséget mért az oroszokra Orša mellett.⁶² Erről a tényről, nyilvánvaló politikai célzattal, nyomásgyakorlási szándékkal, a lengyel király és megbízottja, Fabian ermlandi püspök az elsők között tájékoztatta a Német Lovagrendet.⁶³ Jóllehet ez a győzelem a hadi helyzetet egyáltalán nem változtatta meg, s Szmolenszk továbbra is orosz kézen maradt, a lengyel királynak jelentősen megnőtt a tekintélye Európában, amit igyekezett kihasználni. Birodalmát a törökökkel, tatárokkal és a szakadár oroszokkal szemben a kereszténység védőbástyájának állította be (*antemurale Christianitatis*), X. Leo pápa pedig a győzelem tiszteletére ünnepi misét tartott Rómában.⁶⁴ 1514. október 29-én a lengyel király újabb oroszokkal szembeni katonai sikerekről tájékoztatta a nagymestert.⁶⁵ Az orosz hadszíntérről jövő rossz hírek mellett Brandenburi Albert arról kapott hírt, hogy nagybátyja, Ulászló magyar–cseh király, a lovagrend támogatója, nagyon beteg, és közel a halála. Ragnit (Nyeman) komtúrja értesítette, hogy a magyar király betegségének hírére Zsigmond otthagya a litvániai hadszínteret, és visszatért Krakkóba.⁶⁶ Meg akarta akadályozni, hogy Ulászló halála esetén Miksa legyen a kiskorú örökös, Lajos gyámja, és érvényesíteni akarta befolyását a Jagellók magyar és cseh területein. Kétségtelennek látszott az is, hogy ha Ulászló meghal, a magyar rendek az 1514. évi parasztfelkelést leverő Szapolyai Jánost, Zsigmond sógorát választják meg Magyarország kormányzójává. Az Ulászló betegségéről szóló híresztelések azonban túlzónak bizonyultak, mert a király hamarosan jobban lett.⁶⁷ Mivel Ulászló felépülésével szertefoszlott annak a lehetősége, hogy Zsigmond kiterjessze befolyását Magyarországra és Csehországra, az orosz háborúban az Orša melletti győzelem nem hozott érdemi fordulatot, s továbbra is fennállt a császár és a moszkvai nagyfejedelem szövetsége, a Német Lovagrend pedig császári és birodalmi fejedelmi támogatással a háta mögött továbbra sem mutatott hajlandóságot az 1466. évi béke elfogadására, a lengyel udvarban egyre inkább kezdtek hajlani arra, hogy tárgyalásokat kezdjenek Miksával. A császár figyelmét és erőit alapvetően az itáliai háború kötötte le, s mivel keleten nem sok reményt lehetett fűzni az oroszok gyors sikeréhez, szintén kész volt tárgyalóasztalhoz ülni, hogy Magyarországon és Csehországban érvényesíthesse érdekeit. A Habsburgok magyarországi helyzetének megszilárdítása a Fuggerek számára is fontossá vált, mert itteni érdekeiket veszélybe sodorták az 1514. évi országgyűlési végzések. Miksának csak azzal a feltétellel folyósították az itáliai háborúhoz szükséges pénzt, ha tárgyalóasztalhoz ül a lengyel-orosz Jagellókkal.⁶⁸ Az előzetes tárgyalások, amelyen a császár, a lengyel–litván és a magyar–cseh uralkodók követei vettek részt, Pozsonyban folytak, azokon sem a Német Lovagrend, sem pedig a moszkvai nagyfejedelem nem képvisel-

⁶² *Manfred Hellmann*: Grundzüge der Geschichte Litauens. Darmstadt 1976. 62.

⁶³ Regesta I,3. Nr. 20209., 20215., 20219.

⁶⁴ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 212–213.; *Srodecki, P.*: Antemurale Christianitatis i. m. 297.

⁶⁵ Regesta I,3. Nr. 20251.

⁶⁶ Regesta I,3. Nr. 20289.

⁶⁷ *Kulcsár P.*: A Jagelló-kor i. m. 151.

⁶⁸ *Kulcsár P.*: A Jagelló-kor i. m. 152–154.

seltette magát.⁶⁹ A pozsonyi egyeztetések után került sor 1515 nyarán a bécsi tárgyalásokra. A július 22-én aláírt megállapodásban Miksa és Zsigmond kölcsönösen jelentős engedményeket tettek eddigi politikájukhoz képest. A császár elismerte az 1466. évi toruáni békét és az abból következő status quót. A lovagrend és Lengyelország közötti vitás ügyekben egyfajta „oltalmazói jogot” kapott a Német Lovagrend felett, ami azt is jelentette, hogy a nagymester a jövőben nem folytathat önálló diplomáciai tárgyalásokat, csak a császáron keresztül; ugyanakkor ezzel fenntartotta a lovagrendi területek Birodalomhoz tartozásának elvét, s ezzel együtt annak a lehetőségét, hogy a nagymesternek mégse kelljen hűségesküt tenni a lengyel király előtt. A bécsi szerződésben Zsigmond elismerte a Habsburgok jogát a magyar és a cseh koronára, és ezzel együtt a lengyel befolyás végét s a császári befolyás kizárólagosságát Ulászló országában. A Habsburg–Jagelló szerződést az 1506. évi megállapodás szerinti kettős házasságkötéssel erősítették meg.⁷⁰

1515. július 22. után Miksa lengyel politikája a Jagellókkal kötött béke megőrzésére irányult, mert az itáliai hadszíntéren nem különösebben álltak jól az ügyei, de a császári trón utódlásának kérdése ugyancsak lekötötte figyelmét. A Habsburgok utódlásához szüksége volt a cseh választói méltóságot birtokló Ulászló támogatására, ehhez azonban elengedhetetlen volt, hogy Lengyelország ne támogassa Magyarországon Szapolyait és híveit.⁷¹ A magyar–cseh és a lengyel–litván uralkodók közötti jó viszony helyreállítását jelezte, hogy 1515. augusztus elején mindkét király egy Derer von Zedlitz nevű nemesembert ajánlott a nagymester figyelmébe, hogy az illetőt vegyék fel a Német Lovagrendbe.⁷² Az 1515. évi Habsburg–Jagelló békeszerződés nyilvánvalóvá tette a nagymesternek, hogy a császártól érdemi, katonai segítséget ezek után nem várhat. Az 1515. szeptember 13–14-ki marignano-i csata után, amikor a franciák visszafoglalták Lombardiát, ez még egyértelműbbé vált. A helyzet ilyen irányú megváltozása azonban nem óvatosságra, hanem sokkal inkább a moszkvai kapcsolatok szorosabbra fűzésére ösztönözte Brandenburi Albertet, hiszen tényleges katonai fellépést egyedül innen remélhetett. Az orosz szövetség erősítését leginkább Dietrich von Schönberg, a nagymester Szászországból származó barátja és legfőbb bizalmasa szorgalmazta.⁷³ Arról azonban nem tett le a nagymester, hogy támogatókat találjon a német fejedelmek körében. Erről árulkodik Frigyes szász herceg 1515. december 4-én írt levele is, amelyben megköszönte a lovagrendnek az ajándékba küldött sólymokat.⁷⁴ 1516. január 10-én a császár meghívta a nagymestert az augsburgi birodalmi gyűlésre, hogy a birodalmi ren-

⁶⁹ *Sach, M.*: Hat Karl V i. m. 350.

⁷⁰ *Xaver Liske*: Der Congreß zu Wien im Jahre 1515. Eine kritisch-historische Studien. In: *Forschungen zur Deutschen Geschichte* 7 (1867) 463–558.; *Xaver Liske*: Der Wiener Congreß von 1515 und die Politik Maximilians I. gegenüber Preußen und Polen. *Forschungen zur Deutschen Geschichte* 18 (1878) 445–465.; *Vercamer, G.*: Ein Hochmeister wird zum Herzog i. m. 218.; *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 229.

⁷¹ *Sach, M.*: Hat Karl V i. m. 353.

⁷² *Regesta* I,3. Nr. 20550., 20552.

⁷³ *Sach, M.*: Hat Karl V i. m. 353–354.

⁷⁴ *Regesta* I,3. Nr. 20646.

dek előtt demonstrálhassa: a Jagellókkal kötött békével nem mondott le a Német Lovagrendről, azt a birodalom részének tartja, a nagymestert pedig a birodalmi fejedelmek egyikének.⁷⁵ Albert azonban nem utazott Németországba, hanem a moszkvai kapcsolatot igyekezett építeni, de a császár és a lengyel király felé is aktívabb diplomáciát kezdett.⁷⁶

1516. március 13-án meghalt Ulászló király. Utóda kiskorú fia, Lajos lett, akinek az udvarában továbbra is a nagymester testvére, Brandenburgi György volt a legbefolyásosabb ember. A Habsburg–Jagelló szerződés azonban Szapolyai hatalmi törekvéseivel szemben a magyarországi Jagellók érdekeit, II. Lajos koronájának stabilitását szolgálta, ezért még Brandenburgi György sem akart a Német Lovagrend oldalán állva oly mértékben elköteleződni, ami konfliktust okozott volna Krakkóval. A lovagrend ugyanis egyre nyíltabb katonai előkészületeket tett. Albert nagymester 1516. április 13-án pl. azt írta Heinrich Reuss von Plauen-nek, Bartenstein (Bartoszyce) komturjának, hogy a közelgő háború miatt szerelje fel erőit, erősítse meg a falakat és fegyverkészleteit.⁷⁷ A nagymester tudtával és beleegyezésével Kelet-Poroszország területéről portyázó-rabló betörések indultak a lengyel korona közvetlen fennhatósága alatt álló erlandi püspökségbe. Az ún. Királyi Poroszország (az 1466 után Lengyelországhoz került lovagrendi területek) prelátusai, méltóságviselői és rendjei 1516. május 31-én kelt levelükben panaszt tettek a nagymesternél az erlandi határvidékeken folyó rablások miatt.⁷⁸ Egy hónappal később már maga a lengyel király írt levelet a nagymesternek, hogy a Poroszországból jött rablók milyen károkat okoztak.⁷⁹ 1516 júliusában Fabian erlandi püspök több erőszakos rablóakcióról számolt be.⁸⁰ A portyázásokról a lovagrendi tisztségviselők is tettek jelentést. Balga (Veszelnóje) elöljárója például 1516. július 13-án azt jelentette, hogy Kelet-Poroszországból martalócok támadtak Mehlsack (Pieniężno) vidékére.⁸¹ Tovább élezte a helyzetet az erlandi püspök és egy erlandi földbirtokos nemes, Hippolyt Wedel közötti, régóta folyó magánharc (Fehde), mert a püspök azt feltételezte (s nem ok nélkül), hogy ellenfelét a lovagrend támogatja.⁸² Az erlandi határvidékeken annyira feszültté vált a helyzet, hogy 1516. október végén egy lengyel küldöttség kereste fel a nagymestert, hogy a helyzet rendezéséről tárgyaljanak.⁸³ A háborús előkészületeket szolgálta az is, hogy 1516. november 9-én a nagymester megtiltotta a poroszországi lovak exportját.⁸⁴ A közelgő háborúra történő felkészülés és az oroszokkal folytatott egyeztetés természetesen a lengyel udvar előtt sem maradt titok. A számos forrásból származó infor-

⁷⁵ Regesta I,3. Nr. 20726.

⁷⁶ Regesta I,3. Nr. 20792., 20802.

⁷⁷ Regesta I,3. Nr. 20827.

⁷⁸ Regesta I,3. Nr. 20877.

⁷⁹ Regesta I,3. Nr. 20908.

⁸⁰ Regesta I,3. Nr. 20938., 20939., 20946.

⁸¹ Regesta I,3. Nr. 20947.

⁸² *Joseph Kolberg*: Ermland im Kriege des Jahres 1520. Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands 15 (1905) 209–390., itt: 215.

⁸³ Regesta I,3. Nr. 21062.

⁸⁴ Regesta I,3. Nr. 21090.

mációk mellett arra is volt példa, hogy a litván nagyfejedelemség területén áthaladó, Moszkvába tartó lovagrendi futárokat sikerült elfogni.⁸⁵ A porosz–lengyel viszonyt migrációs kérdések is nehezítették. Zsigmond király például 1516 őszén több levelében is sérelmezte, hogy a lovagrend befogadta a lengyel és litván területekről elszökött jobbágyokat.⁸⁶ Ilyen külpolitikai körülmények között némileg hűvösebbé vált a magyarországi Jagellók és a Német Lovagrend közötti kapcsolat. Érzékelhetően megritkult a Buda–Königsberg közötti levelezés, és ezek a levelek már nem politikai kérdésekkel foglalkoztak. Az ifjú Lajos király, vagy Brandenburi György például 1516 májusában csak azért írt a nagymesternek, hogy egy Sigmund Daniel von Henningdorf nevű német nemeset vegyék fel a lovagrendbe.⁸⁷ 1517 márciusában a Német Lovagrend és a moszkvai nagyfejedelem katonai szövetséget kötött a lengyel–litván állam ellen.⁸⁸ 1517. augusztus végén a nagymester megtiltotta, hogy Kelet-Poroszországból bármiféle élelmiszert exportáljanak Ermlandba. A kelet-poroszországi Balga és Heiligenbeil (Mamonovo) térségéből lovas portyázók törtek be Ermland földjére, ahol felperzselték Mehlsack (Pieniężno) elővárosát, a Braunsberg (Braniewo) melletti püspöki birtokról pedig elhajtották a ménest.⁸⁹ Az 1517. év végén a Hohenzollern-ház nagy családi gyűlése Berlinben úgy határozott, hogy segíteni fogják Albertet és a lovagrendet a Lengyelország elleni háborúban. Ugyanezt ígérte Frigyes szász herceg, a mainzi érsek és a lovagrend livóniai ága is.⁹⁰ A német fejedelmek jóindulatát a nagymester — ahogyan korábban is tette — ajándékokkal igyekezett megnyerni. 1516 novemberében testvérének, a brandenburi örgrófnak lovakat, feleségének pedig kutyákat és macskákat küldött ajándékba.⁹¹ 1516 decemberében Frigyes szász herceg és Hermann kölni érsek, 1517 januárjában pedig Richárd trieri és Albert mainzi érsek köszönte meg az ajándékba küldött sólymokat.⁹²

Az 1517-re vagy 1518-ra tervezett és előkészített Lengyelország elleni háborúból azonban semmi sem lett. 1517 márciusában X. Leo pápa egy török elleni kereszties háború tervét vetette fel, amit a császár fő ellenfele, a francia király a kezdetektől támogatott. Emiatt Miksa is felkarolta a kereszties háború ügyét, s ennek érdekében mindent megtett a lovagrend és Lengyelország közötti béke fenntartására. A török elleni közös keresztény fellépés lehetősége arra készítette a pápát, hogy felállítson egy bíborosokból álló küldöttséget. Ennek volt a feladata, hogy az 1518. március 6-ki „*Considerantes ac anime revolventes generale Consilium*” kezdetű pápai bulla alapján békét teremtsen Európában, és pénzt mobilizáljon a tervezett hadjáratához.⁹³ Ezek a fejlemények meghiúsi-

⁸⁵ Regesta I,3. Nr. 20952., 20990.

⁸⁶ Regesta I,3. Nr. 21083., 21092., 21101.

⁸⁷ Regesta I,3. Nr. 20868., 20870.

⁸⁸ *Sach, M.*: Hat Karl V. i. m. 354.

⁸⁹ *Kolberg, J.*: Ermland im Kriege des Jahres 1520. i. m. 217–218.

⁹⁰ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 375.

⁹¹ Regesta I,3. Nr. 21088., 21089.

⁹² Regesta I,3. Nr. 21114., 21153., 21198., 21208.

⁹³ *Setton*: The Papacy and the Levant 169–170.; *Georg Wagner*: Der letzte Türkenkreuzzugsplan Kaiser Maximilians I. aus dem Jahre 1517. Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 77 (1969) 314–353. itt: 321.

tották a nagymester terveit, hiszen nem remélhette, hogy a keresztény összefogás időszakában bárki érdemi támogatást adna egy Lengyelország elleni háborúhoz. Miksa császár halála (1519. január 12.) azonban új helyzetet teremtett. A császári trónra pályázók, Miksa unokája, Károly, illetve Ferenc, francia király a német választófejedelmek megnyerése érdekében egyaránt ígéretet tett arra, hogy megválasztása esetén támogatni fogja a Német Lovagrendet az 1466-ban elveszített területei visszaszerzésében.⁹⁴ Ezek az ígérek természetesen a lengyel király előtt sem maradtak ismeretlenek, ezért V. Károly császárrá választása (1519. január 28.)⁹⁵ után felszólította a nagymestert a hűségkü letételére, és a toruńi béke elismerésére. Brandenburgi Albert azonban a császár és a választófejedelmek ígéreteiben, valamint a Moszkvával kötött szövetségben bízva határozottan megtagadta azt. 1519 nyarán orosz és tatár csapatok támadtak a lengyel-litván államra. Moszkva támadása megakadályozta a krakkói udvart, hogy a nagymester nyílt ellenszegülése miatt erőszakkal lépjen fel Kelet-Poroszországban, de az is igaz, hogy a lengyel vezetés katonai értelemben ekkor még nem tartotta komoly fenyegetésnek a lovagrendet.⁹⁶ Véleménye akkor változott meg, amikor 1519 őszén tudomást szerzett arról, hogy a nagymester megbízottai zsoldosokat toboroznak Németországban. A porosz kérdést Zsigmond még az előtt meg akarta oldani, mielőtt a zsoldosok megérkeztek volna, ezért 1519 novemberében csapatokat vonultatott fel a Királyi Poroszország területére, Thorn városában pedig összehívta az ottani rendek gyűlését, akik a lovagrend elleni háború támogatásáról döntöttek.⁹⁷ 1519. december 21-én megérkezett Königsbergbe a lengyel hadüzenet, és ezzel egyidejűleg Sandomierz sztrazstája 1000 lovasból és nagyszámú gyalogosból álló seregével betört Kelet-Poroszországba, Riesenburg (Prabuty) vidékére.⁹⁸ Nem sokkal később, 1520. január 1-én a lovagrend csapatai foglalták el az erlandi püspökségben Braunsberg (Braniewo) városát.⁹⁹ Ezekkel az eseményekkel kezdetét vette a Német Lovagrend és Lengyelország közötti utolsó, ún. „lovas háború”, ami váltakozó szerencsével folyt, és óriási pusztítást okozott Kelet- és a Királyi Poroszországban, valamint a határos lengyel területeken.¹⁰⁰ V. Károly császárrá választását követően visszatért Spanyolországba, és csak 1521 nyarán lépett ismét német földre,¹⁰¹ így az uralkodó távollétében a lovagrendet támogató német fejedelmek nem kockáztattak tényleges katonai segítségnyújtást, hanem igyekeztek békeközvetítőként fellépni. A mainzi, a szász és a brandenburgi választófejedelmek már 1520. február 24-én arról tájékoztatták a nagymestert, hogy a felek közötti közvetítés és a béke helyreállítása érdekében követeket küldenek Poroszor-

⁹⁴ *Sach, M.*: Hochmeister und Grossfürst i. m. 379.

⁹⁵ *Walther Peter Fuchs*: Das Zeitalter der Reformation. (Gebhardt Handbuch der deutschen Geschichte Bd. 8.) München 1979. 77.

⁹⁶ *Zivier, E.*: Neue Geschichte Polens i. m. 211–214.

⁹⁷ ASPK VII. Nr. 148.

⁹⁸ Aufzeichnungen zur Geschichte des letzten Hochmeisters, des Markgrafen Albrecht von Brandenburg. SRP V. (a továbbiakban: Aufzeichnungen) 315–339. itt: 330.

⁹⁹ Uo. 331.

¹⁰⁰ *Marian Biskup*: Wojny polski z zakonem krzyzackim (1308–1521). Danzig 1993. 260–328.

¹⁰¹ *Fuchs, W. P.*: Das Zeitalter der Reformation i. m. 79.

szágba.¹⁰² Egy 1520 áprilisában kelt levél szerint maga a nagymester is szeretett volna fegyverszünetet kötni, de nem azért, hogy tárgyalásokkal rendezzék a vitás kérdéseket, hanem időt akart nyerni ahhoz, hogy Németországból jelentősebb pénzügyi támogatást szerezzen és még több zsoldost fogadjon fel.¹⁰³ Ebből a célból már április 5-én a Birodalomba küldte Claus von Bach nagykomtur.¹⁰⁴ Egy 1520. április 22-én írt levélben például az olvasható, hogy Szászországban toboroztak zsoldosokat a Német Lovagrend számára.¹⁰⁵ De nem csak a német fejedelmek, hanem a pápa is a lengyel–porosz konfliktus diplomáciai megoldását szorgalmazta, és szintén követeket küldött Lengyelországba.¹⁰⁶ 1520 májusában a pápa és a fejedelmek követei is megérkeztek Thorn városába, hogy közvetítsenek a hadakozó felek között.¹⁰⁷ A háború kirobbanása óta Albert nagymester a testvére, Brandenburgi György révén igyekezett ismét szorosabbra fűzni kapcsolatait a Habsburgok fő szövetségesével, II. Lajos magyar–cseh királlyal. Ennek köszönhetően a magyarországi Jagellók is bekapcsolódtak a közvetítői tárgyalásokba, és követeik 1520 májusában ugyancsak megjelentek Thorn városában.¹⁰⁸

A lengyelek katonai fölénye a háború kezdetétől nyilvánvaló volt. Egy korabeli, minden bizonnyal a Királyi Poroszországban írt költemény szerint Zsigmond király 30000 főnyi hadsereget vonultatott fel, és 7 hét alatt tervezte a lovagrend legyőzését („*In VII wochen und nicht furttan / Wollen wir das landt gewynnen*”).¹⁰⁹ Ereje tudatában Krakkó még fegyverszünet megkötésére sem mutatott hajlandóságot, nemhogy a konfliktus tárgyalásos rendezésére. A nagymester 1520 májusában és júniusában több levélben is beszámolt erről. Írt a német fejedelmeknek, a magyar királynak és a pápának.¹¹⁰ A katonai helyzet súlyosságát mutatta, hogy 1520. május végén a lengyel hadak már csak másfél mérföld távolságra voltak a nagymesteri székhelytől, Königsbergtől.¹¹¹ Némi mérenyt III. Vaszilij nagyfejedelem május 17-ki levele jelentett, amelyben arról értesítette Albertet, hogy három megbízottja pénzt visz Königsbergbe a lengyelek elleni küzdelemhez.¹¹² A nagyfejedelem követei június 6-án érkeztek meg a Német Lovagrend livóniai területeire.¹¹³ Az oroszoktól kapott pénzt a nagymester zsoldosai fizetésére és újabb csapatok toborzására fordította. Georg samlandi püspök 1520. június 14-én arról számolt be, hogy Georg Anger és Moritz Knebel zsoldoskapitányok vezetésével Németországból 2000 Landsknecht érkezett hajókkal Kelet-Poroszországba.¹¹⁴ Azt követően, hogy a német választófejedel-

¹⁰² Regesta I,3. Nr. 23239.

¹⁰³ Regesta I,3. Nr. 23629.

¹⁰⁴ Regesta I,3. Nr. 23513.

¹⁰⁵ Regesta I,3. Nr. 23584.

¹⁰⁶ Regesta I,3. Nr. 23534.

¹⁰⁷ Regesta I,3. Nr. 23641., 23643.

¹⁰⁸ Regesta I,3. Nr. 23654.

¹⁰⁹ Aufzeichnungen 341.

¹¹⁰ Regesta I,3. Nr. 23679., 23680., 23681., 23828.

¹¹¹ Regesta I,3. Nr. 23756.

¹¹² Regesta I,3. Nr. 23709.

¹¹³ Regesta I,3. Nr. 23792.

¹¹⁴ Regesta I,3. Nr. 23816.

mek, a magyar–cseh király és a pápa közvetítói kísérlete csődöt mondott, a birodalmi fejedelmek szorgalmazására 1520. június végén V. Károly császár is beavatkozott az eseményekbe. Június 26-án levelet küldött a lengyel királyhoz, amelyben közölte, hogy császári követeket küld Lengyelországba a háború beszüntetése érdekében.¹¹⁵ A császári fellépés hatására a lovagrend és a lengyel udvar között közvetlen fegyverszüneti tárgyalások kezdődtek,¹¹⁶ de érdemi előrelépés most sem történt, a harcok tovább folytatódtak. Zsigmond király a lengyel hadi sikerek,¹¹⁷ a nagymester pedig Moszkva pénzügyi és katonai támogatásra vonatkozó ígéretei¹¹⁸ miatt vonakodott a megegyezéstől. 1520. október 21-én V. Károly emiatt levelet is írt Königsbergbe, amelyben kérte a nagymestert, hogy kössön fegyverszünetet Lengyelországgal, amíg a békeközvetítéssel megbízott követei megérkeznek.¹¹⁹ A fegyverszünet elérésében II. Lajos magyar–cseh király továbbra is aktív szerepet vállalt. Megbízottja, Ákosházi Sárkány Ambrus 1520. október végén részletesen tájékoztatta a nagymestert a lengyel féllel folytatott tárgyalásairól.¹²⁰ Albert november végén levélben köszönte meg Lajos királynak, hogy közvetítőt küldött Lengyelországba.¹²¹ A császári küldöttség 1521 elején érkezett meg Thorn városába, de csak annyit tudott elérni, hogy április 7-én a felek a status quo alapján négy évre szóló fegyverszünetet kötöttek. Ennek értelmében a vitatott kérdéseket egy döntőbírósnak kell majd rendezni, amelyben V. Károly császár, vagy elfoglaltsága esetén a Birodalom helytartója, a császár testvére, Ferdinánd főherceg mellett II. Lajos magyar–cseh király, a szász herceg, valamint több német és magyar főpap kapna helyet.¹²² Egy 1521. március 21-én kelt levél tanúsága szerint a fegyverszüneti tárgyalásokon a császár megbízottai mellett a magyarországi Jagelló uralkodó követe is részt vett.¹²³ Abban, hogy a tárgyalásokon, illetve a létrehozandó döntőbírószágban kitüntetett szerep jutott II. Lajos királynak, minden bizonnyal közre játszott az 1515. évi bécsi egyezmény realizálódása. 1521 nyarára várták Lajos feleségének, Máriának (V. Károly császár húgának, Ferdinánd főherceg nővérének) Budára érkezését, s vele együtt újabb németek Magyarországra jövetelét, ami még jobban megnövelte a nagymester testvérének, Brandenburgi Györgynek a szerepét a magyar politika formálásában.¹²⁴ A moszkvai nagyfejedelem pénzbeli támogatással igyekezett megakadályozni a fegyverszünetet és a lovagrendet a háború folytatására bírni. 1521. május 27-én azt írta a nagymesternek, hogy a Lengyelország elleni küzdelemhez szükséges pénz már Pleskauban van.¹²⁵ Az orosz támogatás, valamint a császár és a magyarországi Ja-

¹¹⁵ Regesta I,3. Nr. 23842.

¹¹⁶ Regesta I,3. Nr. 23869., 23887., 23922.

¹¹⁷ Regesta I,3. Nr. 23957., 23981., 24049., 24087., 24269.

¹¹⁸ Regesta I,3. Nr. 23865., 23981.

¹¹⁹ Regesta I,3. Nr. 24265.

¹²⁰ Regesta I,3. Nr. 24266.

¹²¹ Regesta I,3. Nr. 24355.

¹²² Regesta II. Nr. 4051.

¹²³ Regesta I,3. Nr. 24728.

¹²⁴ *Kulcsár P.*: A Jagelló-kor i. m. 180.

¹²⁵ Regesta I,3. Nr. 24872.

gellók lovagrend melletti politikai kiállása azt a reményt keltette a nagymesterben, hogy a fegyverszünet után kezdődő béketárgyalásokon sikerül majd a Német Lovagrend érdekeit érvényesíteni. 1522 elején Brandenburi Albert úgy döntött, hogy személyesen keresi fel V. Károly öccsét, Ferdinánd főherceget, és rokonát, II. Lajos királyt, hogy vessék latba befolyásukat a lovagrend érdekében.¹²⁶ 1522 áprilisában, amikor a magyar-cseh királyi pár Prágában tartózkodott, a nagymester Csehországba utazott, hogy Lajos segítségét kérje. Zsigmond lengyel király azonnal tiltakozott, hogy háborús ellenfelét rokona, II. Lajos király szívélyes fogadtatásban részesítette. 1522 augusztusában a nagymester Bécsbe utazott, ahol Ferdinánd főherceggel tárgyalt. Azt szerette volna elérni, hogy a Német Lovagrend katonai támogatásának kérdését a birodalmi gyűlés elé terjesszék. Ferdinánd azonban, tekintettel a Habsburgok Franciaország ellen vívott háborújára, nem akarta a lovagrend ügyének birodalmi szintre emelésével kiélezni a viszonyt Lengyelországgal. Azt mondta a nagymesternek, hogy a kérdést illetően egyeztetnie kell sógorával, II. Lajos királlyal.¹²⁷ Emiatt Brandenburi Albert Bécsből visszatért Prágába, ahol megpróbálta rávenni a magyar-cseh királyt a Német Lovagrend hathatósabb támogatására. 1522. január 1-én írt levelében arról tájékoztatta Georg von Polenz samlandi püspököt (aki távollétében a lovagrendi területeket kormányozta), hogy közölte Ferdinánd főherceggel a lovagrend panaszait, és kinyilvánította, hogy a porosz kérdés rendezését követően a lovagrend kész részt venni egy török elleni hadjáratban. Egyúttal beszámolt arról is, hogy 1522. április 27-én a császári csapatok Bicocca mellett győzelmet arattak a franciák és a svájciak felett.¹²⁸ A Magyarországot fenyegető török veszély miatt azonban II. Lajos sem volt abban a helyzetben, hogy érdemben támogathatta volna a lovagrendet, sőt ő maga is sógorának, a Habsburgoknak a segítségét kérte. A magyar kérés teljesítésének megvitátását, amit Ferdinánd főherceg a birodalmi rendek elé terjesztett, elnapolták őszre, a Nürnbergbe összehívott Reichstag ülésére.¹²⁹ Októberben a nagymester is megjelent Nürnbergben, de a német fejedelmek érdemben sem a Német Lovagrend támogatásának kérdésével, sem pedig a Magyarországot fenyegető török veszély kérdésével nem foglalkoztak. Ennek ellenére Albert Németországban maradt, és pénzügyi támogatást próbált szerezni a fejedelmektől. A fegyverszünetet a lovagrend katonai képességének erősítésére igyekezett kihasználni, és zsoldosok toborzására adott megbízásokat. Mivel ezt nem lehetett titokban tartani, Albert tartott attól, hogy a lengyel király felrúgja a fegyverszünetet, és rátámad Kelet-Poroszországra. 1523. március 23-án minderről beszámolva azt írta a samlandi püspöknek, hogy a lengyel csapatok bármikor betörhetnek a lovagrendi területekre, ezért erősítse meg a várakat.¹³⁰ 1523. augusztus 2-án Keresztély dán király arról tájékoztatta a brandenburi választófejedelmet, hogy a

¹²⁶ Urkundenbuch zur Reformationgeschichte des Herzogthums Preußen. Bd. I. Hg. Paul Tschackert, Leipzig 1890. (a továbbiakban: Urkundenbuch I.) Nr. 55.

¹²⁷ Fuchs, W. P.: *Das Zeitalter der Reformation* i. m. 94–95.; Zombori I.: Jagelló-Habsburg rendezési kísérlet i. m. 251.

¹²⁸ Geheimes Staatsarchiv PK, XX. HA Hist. StA Königsberg, Ordensfolianten 49, Bl. 28r-29r.

¹²⁹ Kulcsár P.: A Jagelló-kor i. m. 174.

¹³⁰ Regesta II. Nr. 348.

nagymester 600 lovas zsoldos járandóságával tartozik neki.¹³¹ Brandenburgi György unszolására 1523. augusztus végén II. Lajos (aki március közepén Prágából visszatért Budára)¹³² levélben fordult nagybátyjához, Zsigmond lengyel királyhoz, hogy az őszre tervezett találkozójukon, ahol a moldvai helyzetről akartak tárgyalni, a lengyel–porosz kérdést is vegyék napirendre.¹³³ 1523 októberében a dán király már azt írta, hogy a nagymester 37926 gulddal tartozik neki a zsoldosok toborzásáért.¹³⁴ Albert súlyos pénzügyi gondjain családja enyhített valamit: 1523. november 25-én testvére, Joachim, brandenburgi választófejedelem 4600 gulden kölcsönt adott neki.¹³⁵ 1523 végén Nürnbergben a nagymester és Achac Czeme, Stargard lengyel sztarosztája informális megbeszélést folytatott,¹³⁶ mert Krakkóban úgy tudták, hogy Albert az érdemi segítségnyújtás hiánya miatt visszavonulásra, lemondásra készül.¹³⁷ Achac Czeme a lengyel kancellár és több magas méltóság nevében közölte, hogy lemondása esetén Zsigmond király földbirtokadományokkal gondoskodna Albertről.¹³⁸ 1524. február 21-én Joachim őrgróf arról tájékoztatta öccsét, Albertet, hogy a birodalmi gyűlésen képviselni fogja a Német Lovagrend ügyét, mert egyre jobban közeledett a négyéves fegyverszünet vége.¹³⁹ Ugyanilyen okból 1524 októberében a nagymester ismét Magyarországra utazott, hogy II. Lajos támogatását is kérje. Talán azt remélte, hogy a Brandenburg-ház budai befolyásának erősödésével a lovagrend ügye mégis pártfogóra talál a magyarországi Jagelló udvarban. 1523 novemberében ugyanis Magyarországra érkezett másik testvére, Vilmos is, aki 1525. május végéig ott is maradt, és bátyjával, Györggyel együtt nagyon komoly befolyást gyakoroltak a királyi pártra.¹⁴⁰ II. Lajos azonban egyértelművé tette, hogy minden diplomáciai, közvetítői segítséget megad a porosz–lengyel konfliktus békés rendezéséhez, de a török fenyegetés miatt nincs abban a helyzetben, hogy katonai vagy pénzügyi eszközökkel támogassa a Német Lovagrendet a Lengyelország elleni háborúban.¹⁴¹

A Jagelló-ház magyar és cseh ága tevékeny szerepet vállalt a porosz–lengyel béketárgyalások lebonyolításában. 1525 elején hivatalos tárgyalások kezdődtek Budán a Német Lovagrend és Lengyelország között, amelyen a pápai megbízott, a Birodalom követei és hat magyar egyházi méltóság is részt vett.¹⁴²

¹³¹ Regesta II. Nr. 4100.

¹³² *Václav Bužek*: Saját országában idegen (Jagelló Lajos és Habsburg Mária csehországi tartózkodása 1522–1523 fordulóján). In: Habsburg Mária, Mohács özvegye. Szerk. Réthelyi Orsolya, F. Romhányi Beatrix, Spekner Enikő, Végh András, Bp. 2005. 57–58.

¹³³ *Zombori I.*: Jagelló-Habsburg rendezési kísérlet i. m. 231.

¹³⁴ Regesta II. Nr. 4105

¹³⁵ Regesta II. Nr. 4106.

¹³⁶ Urkundenbuch I. Nr. 248.

¹³⁷ *Zivier, E.*: Neuere Geschichte Polens i. m. 270.

¹³⁸ *Peter Meier*: Die Ursachen der Säkularisation Preußens und ihre Beziehungen zur Lutherischen Reformation. In: 450 Jahre Reformation. Hg. Leo Stern, Max Steinmetz, Berlin 1967. 170–185. itt: 175.

¹³⁹ Regesta II.Nr. 4108.

¹⁴⁰ *Csepregi, Z.*: „... ich will kein fleis nit sparen...” i. m. 66.

¹⁴¹ Urkundenbuch I. Nr. 316.

¹⁴² Urkundenbuch I. Nr. 265., 284., 285., 286., 287., 288.

A tárgyalásokon Albert-nagymester 1525. február 12-ig személyesen is részt vett, utána bizalmasa, Friedrich von Heydeck, testvére, György, és sógora, Frigyes, Liegnitz hercege tárgyalta Zsigmond király követivel.¹⁴³ Ezek a tárgyalások az 1523 végén Nürnbergben folytatott informális megbeszélésekre alapozódtak, annak továbbgondolása mentén formálódtak a javaslatok. A körvonalazódó megegyezés tartalmát illetően nagy jelentőségű volt a kelet-poroszországi rendek 1524. december 6–7-én tartott gyűlése Bartensteinben, ahol Poroszország szekularizálása mellett foglaltak állást.¹⁴⁴ A magyar-cseh király közvetítésével tető alá hozott megállapodás alapján 1525. április 10-én Krakkóban megkötötték a Német Lovagrend és Lengyelország közötti békét, ami teljesen átírta, felforgatta az eddigi viszonyokat. Brandenburgi Albert lemondott a nagymesteri tisztségről, de ezzel együtt lutheránus hitre is tért, ami egyet jelentett a Német Lovagrend szekularizációjával, és Kelet-Poroszország protestáns világi hercegséggé alakításával. A volt nagymester „*dux in Prussia*” címet nyert, elismerte a lengyel király hűbéri fennhatóságát és a békeszerződés aláírásakor 56 lovagrendi hívével együtt hűségesküt tett Zsigmond előtt.¹⁴⁵ 1525. május 29-én a porosz rendek is megerősítették az április 10-diki szerződést.¹⁴⁶ Létrejött Európa első protestáns fejedelemsége, a Porosz Hercegség. Azok a lovagok, akik továbbra is katolikusok és szerzetesek akartak maradni, elhagyták Poroszországot, és Németországba távoztak.¹⁴⁷

THE JAGIELLON KINGS OF HUNGARY AND THE TEUTONIC ORDER

by Pósan László
(Summary)

The study explores the relations between the Jagiellon kings of Hungary and the Teutonic Order from the election of Albert of Brandenburg as Grand Master until the end of the the Order's territorial state (1510-1525). Wladislaw Jagiellon played an active diplomatic role in the election of Albert as Grand Master, as the latter, born from the marriage of margrave Frederick of Brandenburg and Sophie Jagiellon, was a cousin of the kings of both Hungary-Bohemia and Poland-Lithuania. For Sigismund of Poland, however, despite the close relationship, Albert of Brandenburg as head of the Order rather posed a menace, as he enjoyed a much wider political background, and a more considerable network of supporters, than the previous incumbent of the position. By forging an agreement with emperor Maximilian in 1506, Wladislaw clearly positioned himself in the conflict between the Habsburgs and the Polish Jagiellons on the side of the former, while the emperor evidently regarded the Eastern Prussian territories of the Order (which had been subjected to the Crown of Poland since the peace of Torun of 1466) as belonging to the empire. The Jagiellons of Hungary had thus necessarily approached the Polish-Teutonic problem from this perspective already before the election of Albert as Grand Master. The latter merely confirmed this situation, as the

¹⁴³ Urkundenbuch I. Nr. 333, 334.

¹⁴⁴ Meier, P.: Die Ursachen der Säkularisation i. m. 179.

¹⁴⁵ Regesta II. Nr. 4128.; Die Staatsverträge des Herzogtums Preussens. Hg. Stephan Dolezel, Heidrun Dolezel (Veröffentlichungen aus den Archiven Preußischer Kulturbesitz 4) Köln 1971. 12–30.; Relation, wie der abfall in Preussen geschehen, beschrieben von herrn Philipp von Creutz, gewesten Teutschen ordensritter. SRP V. 360–384.

¹⁴⁶ Regesta II. Nr. 4132.

¹⁴⁷ Vercamer, G.: Ein Hochmeister wird zum Herzog i. m. 214.; Walther Hubatsch: Protestantische Fürstenpolitik in den Ostseeländern im 16. Jahrhundert. Historische Zeitschrift 192 (1961:2) 282–294., itt: 283.

House of Brandenburg was a stalwart supporter of emperor Maximilian. With such a foreign political background, the new Grand Master resolutely aimed at regaining the Western Prussian territories lost in 1466, and reestablishing the political independence of the Order's state. This, however, meant open war with Poland, in which he could hope for no support from either the Imperial princes or the Jagiellons of Hungary. Moreover, after the Habsburg-Jagiellon treaty of 1515 no military support from the emperor himself was likely to come either. Thus, the Grand Master entered into an alliance with the Principality of Moscow, then in war against Poland-Lithuania (1517). In the same year, the Prince Electors of Brandenburg, Saxony and Mainz likewise engaged themselves to support the Order, and Maximilian's grandson Charles, aspiring to the Imperial throne, also promised help in case he succeeded. Building on such promises and on the Russian alliance, Grand Master Albert started to muster mercenaries in Germany, whereupon the armed forces of the Polish king invaded Eastern Prussia in December 1519. Thus broke out the last stage of the conflict between the Order and Poland, the so-called „Mounted War” (1520-1521). Instead of providing the promised military and financial support, the Imperial Princes and the Emperor, but also the Pope and the King of Hungary urged for a settlement of the conflict by way of diplomacy. Alongside the imperial envoys, the delegate of king Louis II of Hungary, Ambrus Sárkány of Ákosháza, also played an important role in the peace negotiations. The truce, concluded on 7 April 1521 for four years, wanted to entrust the settlement of disputed issues to an arbitrating committee, in which king Louis II, who had already played an active role in launching and maintaining the peace negotiations during the truce, would have received an eminent part. Official negotiations began early in 1525 at Buda, with six Hungarian prelates also sitting on the mediation board. On the basis of the agreement forged through the mediation of Louis II, the peace was concluded between the Teutonic Order and Poland on 10 April at Krakow. This resulted in the secularisation of the Order, and in the transformation of Eastern Prussia into a secular, Protestant Duchy.

